

Besim F. Dellaloğlu ile Türkiye’de Kültürel Çalışmalar Üzerine

"Reflections on Cultural Studies in Turkey: An Interview with Besim F. Dellaloğlu"

Söyleşiyi Gerçekleştiren: Oya Morva¹

¹Doç. Dr., İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi, Gazetecilik Bölümü, İstanbul, Türkiye

ORCID: O.M. 0000-0003-3788-9053

Sorumlu yazar/Corresponding author:

Oya Morva,
İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi, Gazetecilik Bölümü, İstanbul, Türkiye
E-mail: oyamorva@istanbul.edu.tr

Başvuru/Submitted: 15.06.2022

Kabul/Accepted: 01.07.2022

Atf/Citation: Morva, O. (2022). Besim F. Dellaloğlu ile Türkiye’de kültürel çalışmalar üzerine. *4. Boyut Journal of Media and Cultural Studies - 4. Boyut Medya ve Kültürel Çalışmalar Dergisi*, 20, 111–119. <https://doi.org/10.26650/4boyut.2022.006>

-1964’te kurulan *The Centre for Contemporary Cultural Studies* tüm dünyada kabul gören bir akademik disiplinin ortaya çıkışını sağladı. Takip eden süreçte Kültürel Çalışmalar tam da olması gerektiği gibi farklı ülkelerin, ulusların kendi öznellikleri içinde yapılandığı (İngiliz Kültürel Çalışmaları, Amerikan Kültürel Çalışmaları, Avustralya Kültürel Çalışmaları vs.) bir çalışma alanı olarak belirdi. Bu doğrultuda Türkiye akademisi nerede duruyor? Sizce bu süreçte ortaya çıkıp biçimlenmiş bir Türk/Türkiye Kültürel Çalışmalarından söz edebilir miyiz?

Pek sanmıyorum. Eğer yanlış hatırlamıyorsam. Türkiye ‘de Kültürel Çalışmalar tecrübesi ilk kez 2000’lerin başında İstanbul Bilgi Üniversitesi’nde bir Yüksek Lisans programı olarak başladı. O dönem ben de yarı zamanlı olarak Bilgi’de ders veriyordum. Galiba 2017 yılına kadar da devam ettim. Derslerime Kültürel Çalışmalar’dan düzenli olarak öğrenciler geliyordu. Ayrıca o programda ders veren meslektaşlarımın çoğunu yakından taniyordum. Dolayısıyla benim için alanla tanışma bu vesileyle oldu. Bunun ardında diğer bazı vakıf üniversitelerinden benzer Yüksek Lisans programları açılmaya başladı. Uzun süre lisans ve doktora girişimi duymadık. Sabancı Üniversitesi’ndeki alternatif yapılanma dışında Türkiye’de henüz dört başı mamur bir Kültürel Çalışmalar lisans bölümü mevcut değil. Doktora tecrübesi bildiğim kadarıyla birkaç yıl önce Yıldız Teknik Üniversitesi’nde başladı. Son halini bilemiyorum.

Ben şimdiye dek birden fazla kuruma bu konuda öneriler getirdim, dosyalar hazırladım ama maalesef pek bir karşılık gördüğüm söylenemez. 2013 yılından sonra Sakarya Üniversitesi’nde bir Sanat ve Tasarım Fakültesi’nde bir Kültürel Çalışmalar lisans programı, bir yüksek lisans programı ve bir Kültürel Çalışmalar Merkezi kurmak için çok uğraştık. YÖK lisans programı olarak Kültürel Çalışmalar’a izin vermedi. Gerekçe olarak da “meslek tanımı” olmadığını ileri sürdü. Yüksek Lisans programını açtık. Ancak yürütmekte epeyce zorluk çektik. Çünkü bir fakültedeki mevcut bir lisans bölümüne dayanmayan disiplinlerarası, disiplinlerarası bir programı yürütmek sadece bürokratik nedenlerle bile çok zor. Bu konuda saatlerce konuşabilirim. Ama fazla vaktinizi almak istemiyorum. Sonuç olarak Sakarya Üniversitesi’ndeki Kültürel Çalışmalar Yüksek lisans programı kamu üniversiteleri için bir ilk olabilir. Hatta program için SBE üzerinden aldığımız araştırma görevlisi bir Kültürel Çalışmalar programına adını koyarak alınmış ilk araştırma görevlisi olabilir. Daha sonra ben 2019’da emekli oldum ve köşeme çekildim.

Benim bunca yıllık Türkiye üniversitesi tecrübelerime göre bir akademik alanın çitinin çevrilebilmesi için mutlaka lisans bölümü, yüksek lisans ve doktora programı ve ÜAK doçentlik başvuru listesinde yerinin olması gerekir. Bunların birinin eksik olması bile alanın kurumsallaşmasına maalesef engel olur. Türkiye’de ortalamaya baktığımızda yüksek lisans dışında hiçbiri istikrarlı olarak mevcut değil. Bu durumda Türkiye’de akademik olarak biçimlenmiş, yapılanmış, oturmuş bir Kültürel Çalışmalar’dan söz etmek mümkün değil. Türkiye üniversitesi kurum olarak oldukça muhafazakârdır. Bunu sadece siyasi anlamda söylemiyorum. Hatta daha çok akademik, üniversite anlamında söylüyorum. Gri alanların, disiplinlerarası ve disiplinlerarası alanların bu yapıda nefes almasına pek izin verilmez. Bu sistemde kendi dukalığımızı açmadan, onun etrafına feodal surlarınızı inşa etmeden sizi pek yaşatmazlar.

Size birkaç soru sorayım: Sosyoloji ya da Türk Dili Edebiyatı lisans diplomasından sonra Kültürel Çalışmalar yüksek lisansı yaptınız ve ülkede bu alanda doktora programı yok. Ne yapacaksınız? Doktorada tekrar lisans alanınıza dönmek istediğinizde, hocalarınız size nasıl bakacaklar? Diyelim yurt dışına gittiniz ve bu alanda doktora yaptınız. Döndüğünüzde hangi fakültedeki hangi bölüme iş başvurusu yapacaksınız? Kültürel Çalışmalar doktorasıyla ÜAK listesinden hangi alanda doçentlik başvurusu yapacaksınız?

Gördüğünüz gibi meseleler bazen sandığımızdan çok daha basit noktalarda dğümlenebiliyor.

-Bir önceki sorunun devamı niteliğinde, sizce Kültürel Çalışmalar’ın kurumsallaşması anlamında Türkiye’deki serüvenini göz önünde bulundurduğumuzda bir gecikmeden, geç kalma halinden söz edebilir miyiz? Bunun nedenleri neler olabilir?

Türkiye’ye modern üniversite kurumu Batı’dan geldi. Onun içindeki disiplinler yapılanma yine ona göre modellendi. Dolayısıyla sorunuz bu tarihselliğe çok uygun bir soru. Batı’da en azından 1964’ten beri var olan bir alan neden hala Türkiye’de yeterince gelişmemiş? “Gecikme”, “geç kalma” nitelemeleri işte bunun bir yansıması. Ancak bence asıl mesele

Türkiye üniversitesinin henüz dünyaya kendi tecrübesinden bir alan üretememiş olması. Bence bu alma süreçlerinin gecikmesinden çok daha ciddi bir sorun.

Daha önce değindiğim gibi Sakarya Üniversitesi'nde Kültürel Çalışmalar için programlar hazırlarken YÖK'e gönderilmek üzere bazı dosyalar hazırlıyorduk. Bu dosyaların içeriği YÖK'ün internet sitesinde mevcuttu. Türkiye'de herhangi bir alanda herhangi bir program açabilmek için başvuru dosyasında dünyadan en az üç örnek vermek zorundaydınız. Ben buna daha sonra bazı konuşmalarında “teneke madalyalar cumhuriyeti” gibi tanımlamalar getirmiştim! İlk üçe girmenin mümkün olmaması anlamında. Yani Türkiye üniversitesi ve onun velisi YÖK bu ülkeden özgün bir akademik programın çıkmasının mümkün olmadığını peşinen kabul etmişti. Uzun lafın kisası Türkiye üniversitesinde yeni bir şey yapmak çok zordur.

Bu işin bürokratik kısmıydı. İkincisi ise akademik zihniyet. Yine daha önce belirttiğim gibi Türkiye üniversitesi hiçbir zaman disiplinlerarası, disiplinlerarası alanları teşvik etmez. Hatta mümkün olduğunda onlara köstek olmaya çalışır. Türkiye'de aslında fakülteler, enstitüler, merkezler yoktur. Sadece bölümler vardır. Çünkü kadro alımları ve yükseltmeler sadece bölümler üzerinden mümkündür. Ortalama öğretim elemanının zihniyet dünyasında kendi alanı, bölümü dışında bir fakülte, enstitü, merkez, hatta üniversite mefumu pek yoktur.

Dolayısıyla Kültürel Çalışmalar alanının kendine Türkiye'de pek yer bulamaması aslında bu ülkenin üniversite yapısının ve kadrolarının zihniyetinin eşyasının tabiatına gayet uygundur.

-Kitabınızda bir post-kültür çağına olduğumuzu söylüyorsunuz, bu kavramı günümüzü, aktüel kültürü tanımlamak için kullanıyorsunuz. Post-kültür kavramından ne anlamalıyız?

Açıklaması, çözümlemesi en zor kavramlar en yaygın kavramlardır: Zaman, tarih, devlet, din, eğitim ve mesela kültür. Bugün Türkçede, entelektüel, akademik anlamda bile kültür kavramı hak ettiği düşünöme, çözümlemeye, araştırmaya konu olmamıştır. Türkiye'de antropoloji, etnoloji gibi bazı temel akademik disiplinlerin pek gelişmemiş olması, itibarlarının zayıf olması bile biraz bu nedenledir. Çünkü kültürü herkes bilir zaten! İdeal futbol takımı on birini ya da memleketin sorunlarının çözümünü herkesin bilmesi gibi!

Bu örtüyü artık açmak lazım biraz. Daha spesifik konuşabilmek gerek. Şöyle bir soruyla başlayalım: Hangi kültür? Tek bir kültürden söz edilebilir mi? Ben de *Poetik ve Politik: Bir Kültürel Çalışmalar Ansiklopedisi* başlıklı kitabımda Kültürel Çalışmalar geleneğinden ve özellikle de Raymond Williams'dan esinlenerek Türkiye bağlamında bir üçlü kültür tasnifi yapmaya çalıştım. Bunlardan birincisi antropolojik kültür dediğim şey. Yani seçme imkânınız olmayan, içine doğduğunuz kültür. Bunun içinde din, gelenek, aile, yakın çevre oldukça belirleyici elbette. İkincisi Avrupa tecrübesinde Rönesans'tan, Osmanlı-Türkiye tecrübesinde büyük ölçüde Tanzimat'tan beri gelişen benim müfredat dediğim kültürel kamusal alan. Ben

müfredatı kavramını okul merkezli olarak değil, toplum merkezli olarak kullanıyorum. Benim için müfredat resmi değil, sivil bir şey. Kültürel kamusal alan, kültürel piyasa, kültür endüstrisi diyebileceğimiz o geniş alandaki bütün kitaplar, filmler, müzikler, tiyatrolar, operalar, danslar vs. Bu anlamda modern toplum aslında bir kültürel kanona, panteona dayanıyor. İşte buna ben müfredat diyorum. Bir de üçüncü olarak maarif var. Modern ulus devlet yapılanması sürecinde gündeme gelen zorunlu toplumsal eğitim. Yani mektep. Mesleki eğitim artı yurttaş inşası için. Bu ise Avrupa’da Aydınlanma sonrası gündeme gelen ama büyük ölçüde 19. yüzyılda uygulamaya giren bir tecrübe. Osmanlı-Türkiye tarihinde ise fikir olarak yine Tanzimat ama uygulama olarak II. Abdülhamit döneminden itibaren sistematik bir maariften söz edebiliriz.

Dolayısıyla post-kültür öncelikle Türkiye tecrübesi için monolit, yekpare bir kültür olmadığının idrak edildiği noktada gündeme geliyor. Benim biraz önce çizdiğim üçlü kültür çerçevesi zaten bir post-kültür girişimi. Diğer önemli konu bu üç kültür arasındaki ilişkisellikler. Avrupa’da örneğim civilisation, yani medeniyet kavramı büyük ölçüde bu üçü arasındaki ilişkisellikten geliyor. Batı’da bu üçü hem çatışıyorlar hem de birbirlerinden etkileniyorlar, mübadeleye giriyorlar. Yani bir anlamda antropolojik kültürden yani en geniş anlamıyla gelenekten medeniyete geçiş müfredat ve maarifin antropolojik kültürü dönüştürme becerisinden kaynaklanıyor. Rönesans’tan beri kısıp ateşte geliştiğini söylediğim çok geniş bir kültürel kamusal alan zaten ancak böyle mümkün olabiliyor. Türkiye gibi modernleşme toplumlarında ise bu üç kültür arasındaki en azından Avrupa’da olduğu kadar geçişkenlik, ilişkisellik yok. Örneğin günümüzün Kültür Savaşları biraz da bu geçmişin ekmeğini yiyor. Bir bakıma Türkiye’de müfredat ve maarif antropolojik kültürü yeterince dönüştüremiyor.

Post-kültürün üçüncü boyutu ise modernlikten postmodernliğe geçişle ilgili. Bugün gerçekten bir orijinal halktan söz edebilir miyiz? Dolayısıyla bir halk kültüründen ve antropolojik kültürden. Wi-fi çağında ulusal zorunlu eğitimin hükmü ne kadardır? Erken modernlikte söz edebileceğimiz türden bir maariften, yani kültürel kanondan söz edebilir miyiz sahiden? Türkiye gibi modernleşme geçmişinden gelen toplumlarda post kültür birbirleriyle çelişik gibi de gözükün bütün bu meselelerin farkındalığını içermesi gereken bir tartışma haline geliyor.

-Bir önceki soru ile bağlantılı olarak “hala savunulması gereken şeyin kültür olması gerektiğini” ifade ediyorsunuz. Kültürü neden savunmalıyız, detaylandırabilir misiniz?

Bunu ben özellikle Türkiye gibi modernleşme tarihinde gelen toplumlar için elzem buluyorum. Politik bir demokrasi için poetik bir kamu şart. Elbette post modern zamanlarda bunu becerebilmek çok daha zor. Ancak devletin, maarifin, antropolojik kültürü müfredata, yani kültürel kamusal alana dönüştürerek taşıyabilecek imkânları kullanması gerek. Ancak Avrupa’nın avantajı bunun büyük kısmını sandıktan önce gerçekleştirebilmiş olmasıydı. Modernleşme toplumlarda ise özellikle wi-fi çağında sivil okuryazarlığın organik işlevine daha çok sorumluluk düşüyor. Organik işlev derken özellikle Gramsci’nin hegemonya

ve organik aydın kavramları bağlamında konuşuyorum. Türkiye'nin en önemli sorunu, aslında yabana atılamayacak bir okuryazarlık olmasına rağmen bunun organik kapasitenin yani antropolojik kültürü dönüştürebilme gücünün zayıf olması. Kısacası Türkiye gibi toplumlarda postmodern kolaycılıkların, olanı fazla veri alan ve dolayısıyla meşrulaştırılan liberal konformizmin sözünü ettiğim organik işlevi zayıflattığını artık görmek lazım. Yani kültür bu anlamda bir hazır yapıt değil. Kültür birilerinin emeği artık. Onu inşa etmek, inşa etmeye devam etmek, bundan hiç vazgeçmemek lazım. Kültür sabit bir durum değil, kültür bir yolculuk. Üstelik cebinde geri dönüş bileti olmadan yapılan bir yolculuk.

-Kültürel Çalışmalar alanı -kendi içinde kültür eleştirisini barındırdığını da varsaydıgımızda- kültürün savunulmasına aracı olabilir mi? Nasıl?

Elbette. Ben Kültürel Çalışmalar'da Türkiye'de her zaman çok kalın olmuş, akademik üretimle, sivil okuryazarlık arasındaki duvarı inceltebilecek bir potansiyel görüyorum. Dikkatli incelendiğinde İngiltere'de de Kültürel Çalışmalar'ın böyle bir işlev gördüğü fark edilebilir. Bildiğiniz gibi Kültürel Çalışmalar İngiltere'de daha çok "yetişkin eğitimi" çerçevesinde devreye giriyor. Mesleki formasyondan çok mevcut, verili toplumun eğitimi yani. Almanların Bildung dediği de tam bu değil mi?

Benim kitapta ele aldığım ama henüz okurların dikkatini yeterince çekmediğini düşündüğüm bir konuya değinmek istiyorum sorunuz sayesinde. Ben kitapta human/social sciences (beşeri/toplumsal bilimler) ile human(istic) studies (beşeri çalışmalar) arasında bir ayrım yaptım. Birincisi adı üzerinde fiziğe göre modellenmiş bir sosyal bilim. İkincisi ise, Rönesans hümanizminden beri hep sözünü ettiğim kültürel kamusal alanı genişleten, köylüğü yurttaşlaştıran Bildungçu bir perspektif.

Bunu üniversiteyle akademi arasındaki farkla da anlatabilirim. Türkçede genelde akademiyle üniversite aynı kurum olarak algılanır. Ancak bu kesinlikle doğru değildir. Avrupa tecrübesinde üniversite bırakın aynı kurum olmayı, birbirlerine rakip olan kurumlardır. Rönesans'tan itibaren Platonik akademiler, skolastik üniversiteler ile sürekli çatışma halinde olmuştur. Ancak daha sonra skolastik üniversiteler Humboldt'tan sonra modern bilim tarafından dönüştürülmüş ve bu yeni yapıda beşeri çalışmaların bir bölümü de fiziğe öykünerek bilimleşmişlerdir.

Bu anlamda Kültürel Çalışmalar bir sosyal bilim değildir. Kültürel Çalışmalar bir üniversite/bilimsel disiplin değildir. Kültürel Çalışmalar bir akademik çalışma alanıdır. Türkiye'de üniversite hocasına akademisyen deniyor. Ben de çok itiraz etmiyorum aslında. Ama gerçekte üniversite hocası üniversiterdir. Akademisyen ise akademi üyesidir ve bunlar kesinlikle aynı şey değildir. Bütün bunlar aslında Osmanlı-Türkiye tecrübesinde akademi geleneğinin pek güçlü olmamasından kaynaklanıyor.

Tıpkı kültür kavramından söz ederken söylediğim gibi artık üniversite, akademi, alan, disiplin, bilim gibi kavramları harcıâlem kullanmaktan vazgeçip, onlara daha yakından

bakarak, hepsini tarihsellikleri içinde ele almayı öğrenmeliyiz. Biz genelde bir alana, bir kuruma giriyoruz ve sonra onun içinde savrulup gidiyoruz. Oysa her üniversiterin içinde yer aldığı kurum, disiplin, alan, bilim hakkında bir tarihsel bir donanımı olması beklenir. Tıpta deontoloji, hukukta hukuk felsefesi ve sosyolojisi, sosyal bilimlerde ise epistemoloji pek yüz verilmeyen alanlardır.

Sorunuza geri dönersem, Kültürel Çalışmaları epeydir tartıştığımız kültürün inşasında, sivil okuryazarlığın antropolojik kültürü dönüştürme yönündeki organik işlevini gerçekleştirmesinde önemli bir kavram, kurum, disiplin, alan olduğunu düşünüyorum.

Stuart Hall, “Origins of Cultural Studies” başlığı ile yayınlanan bir konuşma metninde *The Centre for Contemporary Cultural Studies’in* kuruluş yıllarında Birmingham’da antropoloji dersi verilmediğini ve Merkez’in kurucularının etnografik bakışlarını yöneltmek istedikleri İngilizlerin o yıllarda kendilerini henüz “yerliler” olarak düşünmeyi öğrenmemiş olduklarını söyler. Siz de kültürel çalışmalar alanı için “Batı dışı toplumlar için üretilmiş antropolojinin Batı toplumları için kullanılmasıdır” diyorsunuz. Bu doğrultuda kültürel çalışmaların bir “modernleşme ülkesi” olan Türkiye’ye de kendine “bakmayı” öğretme potansiyeli var mıdır? Bunu nasıl gerçekleştirebilir, açıklar mısınız?

Stuart Hall’a katılıyorum diyerek komik duruma düşmek istemem. Ama en azından söylediklerinin Osmanlı-Türkiye tecrübesi için de çok çok önemli olduğunu vurgulamak isterim. Zaten daha önce kültürden söz ederken antropoloji ve etnolojinin Türkiye’de güçlü bir geleneği olmadığından söz etmiştim. Türkiye’de güçlü olan demeyeceğim ama egemen olan sosyolojidir. Bence bu realite ülkenin hayrına pek olmamıştır. Sosyoloji Avrupa’nın kendisi için öngördüğü sosyal bilimdir. Antropoloji ise doğunun, yabanın, ötekinin bilimidir. Hall’ın ifadelerinde olduğu gibi, bence de Kültürel Çalışmalar bir anlamda modern toplumların antropolojisidir. Örneğin işçi sınıfı çalışmaları, kadın çalışmaları, modern toplumun dezavantajlıları, yani Batı’nın kendi içindeki doğusu üzerine araştırma yapmayı içerir. Aslında modern sosyolojinin, örneğin Durkheim’in “toplum” kavramı gayet hipotetiktir. Avrupa’da bile, bir toplum kendi içerisinde bu kadar gelir/cins eşitsizliğini nasıl barındırabilir. İşte tam da bu anlamda Kültürel Çalışmalar bir tür Çağdaş Antropoloji’dir. Ama sosyoloji/antropoloji ayırımının bütün o şarkiyatçı, hatta emperyalist bagajından azade bir şekilde. Açık konuşayım, benim son yıllarda Kültürel Çalışmalar’ı vurgulamamın ardında onu sol/eleştirel bir çağdaş hümanizm olarak görmem yatmaktadır.

Sosyoloji toplumun bilimidir. Ama sosyoloji Türkiye’ye geldiğinde (1914) Türkiye ne kadar toplumdur? Türkiye bugün ne kadar toplumdur? Bunu söylediğimde kimileri hemen “oryantalizm” kartını çıkartacaktır ama benim tuzum kuru! Çünkü Hall Kültürel Çalışmalar’ın içinden İngiltere için de aynı soruyu soruyor zaten! Dünyada toplum var mı? Toplum hipotetiktir derken kastım buydu. Toplum hazır olarak var olan bir şey değil sürekli inşa halindeki bir sürecin adı. Bugün kendini toplum sanan her kalabalığın yerlileri, kızılдерileri,

siyahları, köleleri vardır! İşte tam da bu anlamda sosyoloji ve antropoloji ayırt edilemez, ayırt edilmemelidir. Kültürel Çalışmalar benim için bunun bilincidir. Ben de zaten bu noktaya bu alanın üstatlarını okuyarak geldim.

-Türkiye’yi “siyasal alanın her alanı nüfuz etmesi ve, hiçbir alanın - kültür de dâhil -ondan özerk olamaması” anlamında bir modernleşme ülkesi olarak tanımlıyorsunuz kültür ve siyaset arasındaki bu mekanizma modernleşme ülkelerinde nasıl işliyor/işletiliyor?

Bu sorunuz çok geniş perspektif içeriyor. Bu konuda günlerce konuşabilirim, hatta bu konuda konuşmayı çok da severim. Ancak isterseniz bu sorunuzu, daha önceki sorularınızın akışı içinde cevaplandırayım. Yani, sosyoloji, antropoloji, kültürel çalışmalar, üniversite, akademi bağlamında. Türkiye’de egemen olan disiplinin sosyoloji olduğunu söyledim zaten. Türkiye’de yüzden fazla sosyoloji bölümü var. On tane bile antropoloji bölümü yok. Kültürel çalışmalar bir ÜAK doçentlik alanı bile değil. Bu toplumun çözümlenmesinde de, inşasında da ciddi bir entelektüel, akademik yetersizliğe neden oluyor. Aslında Türkiye’de toplum olan bir şey değil, olması gereken bir şey. Batılılaşma kargosunda yer alan kavram, kurumlardan bir tanesi. Bu kargonun eşantyonlarından biri de sosyoloji. Çok daha önemli bir konu: Türkiye’de sosyolojinin kurucusuyla, modern ulus devletin fikri kurucusu aynı kişi. Bu da sosyolojiyi Almanların bir zamanlar dediği gibi bir tür “devlet bilimi” haline getiriyor. Yani sizin sorunuzdaki kavramlarla aşırı politikleştiriyor. Bu anlamda sosyoloji üniversite kürsüsünde yapılan siyaset anlamına gelebiliyor. Türkiye’deki sosyologların sosyolog olmadan önce solcu, İslamcı, sağcı, seküler gibi sıfatlar edinmek durumunda olmaları zaten bunu işaret ediyor. Dediğiniz gibi sosyoloji özerkleşemiyor, alanlaşmıyor. Herkesin girip çıkabildiği bir yer, siyasetin arka bahçesi halinde kalıyor. Bütün bunları birilerini suçlamak için söylemiyorum. Bunun yapısallığını vurgulamaya çalışıyorum. Elbette suçlanması gereken hiçbir şey olmadığı anlamına da gelmiyor. Modernleşme toplumlarında sosyal bilim yapmak özellikle zor, zahmetli, hatta tehlikeli. Siyaset karaciğer araştırmalarına müdahil olmayabiliyor. Ama Kürt meselesi aynı statüde değil.

-Kültürel (ya da kitabınıza atıfla poetik) alanın politik alanı belirler hale gelmesi neden önemli?

Ben kitapta modernliğin politik olmaktan önce poetik bir inşa olduğunu söylüyorum. Türkiye’de akademide de, kamusal okuryazarlıkta da modernliğin ekonomi-politik merkezli bir inşa olduğu konusunda genel bir kanaat var. Sanayi Devrimi, Fransız Devrimi, ulus devlet yapılanmaları, kentleşme bu inşanın içindeki merkezi kavramlar haline gelmiş. Oysa Avrupa’da daha önce de ifade ettiğim gibi, Rönesans’tan itibaren Kuzey İtalya’dan başlayarak genişleyen bir kültürel kamusal alan var. Antik Yunan’ı andıran poetik şehir kamuları, henüz ulus devletin, ulusun, yurttaşlığın esamesinin okunmadığı zamanlarda gündeme geliyor. Bir anlamda yurttaşlık politik kimlikten önce, poetik (kültürel) olarak inşa oluyor. Benim toplumsal müfredat dediğim aslında tam da bu. Birey, özne, yurttaş gibi kategoriler işte bu

kamusallıkta vücut buluyorlar. Politik kamusal alan, işte bu kültürel kamusal alanın üzerine inşa ediliyor. Örneğin roman bence bu süreçte meclis kadar önemli bir rol oynayabiliyor. Roman iki yönüyle de bireye çıkıyor. Yazar boyutuyla da, okur boyutuyla. Bir zamanlar kolektif bir eylem olan yüksek sesle okuma/dinleme tecrübesi giderek sessizleşiyor/kişiselleşiyor. Ama bütün bunların izini sürebilmek için bile Kültürel Çalışmalar’a ihtiyaç var. Ne sosyoloji ne de siyaset bilimi bunu görecektir araçlardan ve zihniyetten mahrum. Sosyal bilim toplumsalın izini örneğin edebiyatta içeriği/ konusu üzerinden takip edebiliyor. Edebiyat Sosyolojisi’nin sınırları burada mesela. Oysa Kültürel Çalışmalar aynı meseleyi hem içerikten hem biçimden takip edebiliyor. Söz konusu olan sadece romanın konusu değil toplumsal açıdan, tam tersine romanın bir form olarak, bir tür olarak modernliğin inşasından oynadığı rol. Avrupalı oy verme hakkına sahip yurttaş kaç kuşaktır roman okuru örneğin? Yani meseleleri kültür-politik bir ekseninde de takip edebilmek gerekiyor.

-Kültürel Çalışmalar alanı modernleşme ülkelerinde politik olanla kültürel olan arasındaki ilişkiyi tersine çevirmeye aracı olabilir mi?

Tersine çevirmek demeyelim ama boşlukların doldurulmasında, eksiklerin giderilmesinde oldukça işlevsel olabileceğini düşünüyorum Kültürel Çalışmalar’ın. Kültürel Çalışmalar disipliner olarak, kurumsal olarak kültürel kamusal alanın genişletilmesinde yardımcı olabilir. Daha önce ifade ettiğim hümanizm kökenli beşeri çalışmaların çağdaş bir versiyonu rolünü oynayabilir. Bunu sadece üniversiter bir disiplin olma bağlamında söylemiyorum. Bir zamanların terimleriyle konuşsam belki meramımı daha iyi anlatabilirim: Halkevleri, Köy Enstitüleri, yetişkin eğitimi, olgunlaşma enstitüleri vs. Kısacası müfredat ile maarifin bir ortak kümesi şeklinde organik bir işlev görerak antropolojik kültüre dokunabilir, onu modern kamusalığa taşıyabilir.

-Kültürel çalışmaların Türkiye’deki kurumsallaşma serüvenine baktığımızda, alanın yoğunluklu olarak lisans üstü programlar düzeyinde yapılandırıldığını görürüz. Bu programların azinsanmayacak bir kısmı İletişim Fakülteleri bünyesinde oluşturulmuştur. Sizce Türkiye’de medya ve iletişim çalışmaları alanının kültürel çalışmaları bu şekilde sahiplenmesini nasıl açıklayabiliriz? Bu durum Türkiye’de İnsan ve Toplum Bilimleri alanının yapılanmasına ve Kültürel Çalışmalar’a bakışına dair bize ne söyler?

Bu son soru için özellikle teşekkürler. Çünkü ilk soruda sanırım yeterince içimi dökmemiştim. Bu sorunuz bana biraz daha ayrıntıya girme imkânı veriyor. Sorunuzda imasını bulan derde katılmasam bile anlayabiliyorum. Ama derseniz ben biraz daha el yükseltiyim. Ben Kültürel Çalışmalar’ı artık Türkiye’nin mevcut üniversiter yapılanması içinde yeni bir bölüm, program teklifi olarak görmüyorum. Meseleye daha geniş bir açıdan bakmalıyız bence. Ayrı bir tartışma konusu ama zaten bu yapının kendini taşıyabilme takati bile kalmadı. Bu yapıyı artık üniversite öğrencisi adayları ve onların aileleri de eskisi kadar ciddiye almıyor. Kontenjanlar dolmuyor.

Kültürel Çalışmalar'ın Avrupa tarihi açısından üniversiteden çok akademiye daha yakın bir disiplin olduğunu zaten söyledim. Ben yıllardır en azından Sosyal Bilimler Enstitüleri'nin içinde buldukları üniversite yapılarından bağımsızlaşarak birer akademi haline getirilmesini öneriyorum. Bu çerçevede bu enstitü/akademilerin bir bölümü de Kültürel Çalışmalar çerçevesinde oluşturulabilir. Yani Kültürel Çalışmalar Fakültesi demiyorum ama örneğin Kültürel Çalışmalar Akademisi diyorum. Bu tabela altında yeni bir disiplinler yapılanma teklif ediyorum. Örneğin Sanat Tarihi, Türk Dili ve Edebiyatı ve diğer bütün diller ve edebiyatlar, Felsefe, Sosyoloji ve diğer sosyal bilimler Fen-Edebiyat Fakültesi'nde, tüm plastik sanatlar ve yan disiplinleri Güzel Sanatlar ya da Sanat/Tasarım Fakültesi'nde, Müzik ve tiyatro alanları konservatuarda, sinema ve yan dalları ise İletişim Fakültesi'nde. Bir an için bütün bu ve benzeri disiplinlerin Kültürel Çalışmalar tabelası altında bir araya geldiğini düşünün. Ve bu bir araya gelmenin sadece fordist-taylorist diploma üretimi şeklinde değil, tüm ülkenin kültürel kamusal alanını, toplumsal müfredatını yeniden inşa etmek perspektifiyle olduğunu hayal edin. Hep söylediğim gibi mevcut kavramlar, kurumlar, disiplinlerle işlerimizi halledemiyorsak, dertlerimize derman olacak yeni kavramlar, yeni kurumlar, yeni disiplinler, yeni disiplinler aşırı alanlar/kamular üretmeye cüret edebilmeliyiz. Dünyadan üç örnek getirmemiz şart değil. Yeniyi biz de inşa edebiliriz.

